

К. Спицька,

юристка Відділу супроводу вступної кампанії
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПРАВОВІ ЗАСАДИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Однією з характерних ознак сучасного стану державотворення в Україні є формування глибокої поваги громадянського суспільства до осіб, які захищали та захищають незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України, беручи участь в антитерористичній операції (далі – АТО), яка потім була переформатована в операцію Об'єднаних сил (далі – ООС) та в повномасштабній війни росії проти України. Одним із проявів такої поваги є гарантування учасникам бойових дій соціального захисту, що реалізується шляхом надання їм низки соціальних прав, адже це перші бойові дії, що відбуваються на території України із залученням до забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії російської федерації в Україні великої кількості громадян України та інших осіб. Станом на 02.05.2022 статус учасника бойових дій по всій Україні отримали близько 770 000 осіб [1].

Належний соціальний захист формує важелі стимулювання до участі у відсічі та стримування збройної агресії росії та подолання її наслідків, впливають на рівень соціальної захищеності учасників бойових дій та створюють належні умови для забезпечення гідного рівня їх життя, здоров'я, освіти, праці тощо. Однак, незважаючи на те, що війна росії проти України триває вже більше восьми років, правове регулювання забезпечення соціального захисту учасників бойових дій перебуває

у стані формування та вдосконалення.

Водночас слід звернути увагу на недоліки правового забезпечення соціального захисту учасників бойових дій – прогалини у нормативному регулюванні діяльності уповноважених державою органів, на які покладено обов'язки із забезпечення таких прав, відсутність контролю за їх наданням та забезпеченням, надання учасникам бойових дій низки пільг, що фактично мають декларативний характер і лише створюють видимість про захист з боку держави таких осіб тощо. Недосконалість чинного законодавства у сфері правового забезпечення соціального захисту учасників бойових дій в Україні, прорахунки законодавця у фінансуванні цієї сфери призводять до неналежної реалізації таких прав, що відображається на рівні довіри до влади.

Окрім того, варто звернути увагу, що навіть в умовах війни проводиться оборонна реформа за стандартами НАТО, актуалізуються питання формування Збройних Сил України з урахуванням принципу професійного кадрового добору, що додатково вимагає посиленої уваги до наявної системи соціального забезпечення учасників бойових дій, яка сприятиме ефективній їх мотивації до належного виконання завдань за призначенням. На жаль, обмежені економічні можливості держави щодо забезпечення оборонних потреб у поєднанні з нерациональним розподілом за напрямками фінансування та неефективним використанням наявних фінансових

ресурсів негативно позначається на рівні матеріального та грошового забезпечення учасників бойових дій. За таких умов пріоритетного значення набуває подальший розвиток правового регулювання соціального захисту учасників бойових дій в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та методичні основи дослідження питань соціального захисту населення зробили українські вчені, такі як Л. Баранник, С. Березіна, Л. Васечко, О. Жук, О. Кириленко, Е. Лібанова, Л. Клівіденко, М. Мальований, О. Насібова, Н. Савченко, Н. Телічко, М. Шаварина, С. Юрій. У межах дослідження питань соціального захисту учасників бойових дій в Україні окремі аспекти досліджували такі вчені, як: В. Баштанник, Т. Безверхнюк, П. Витко, В. Волянський, Н. Гнидюк, В. Діуліна, В. Козаков, М. Пилипчук, С. Чукут, І. Шпекторенко та інші.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Проте, незважаючи на значну кількість наукових праць, питання наукових досліджень пошуку удосконалення правового регулювання соціального захисту учасників бойових дій в Україні потребують подальшого дослідження. Отже, проблематика правового регулювання соціального захисту учасників бойових дій в Україні, її беззаперечна наукова значущість та актуальність зумовлюють потребу у проведенні поглибленого дослідження даної теми.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є аналіз правових засад соціального захисту учасників бойових дій в Україні.

Виклад основного матеріалу. У зв'язку з проведенням АТО на сході України, що бере свій початок з квітня 2014 року по квітень 2018 року, утворилася зовсім нова категорія громадян, що потребують соціального захисту, – учасники АТО. Після зміни формату у 2018 році АТО в ООС, крім раніше утвореної категорії учасник

АТО, з'явилась категорія – учасник ООС. З початком повномасштабного військового вторгнення росії до України Указом Президента України від 24.02.2022 № 64/2022 було запроваджено воєнний стан в Україні [2]. Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо уточнення норм, що регулюють питання визначення категорій осіб, які визнаються ветеранами війни та членами сімей загиблих Захисників і Захисниць України, та надання їм соціальних гарантій» від 15.03.2022 № 2121-IX [3] коло осіб, яких віднесено до учасників бойових дій значно розширено, зокрема до них було віднесено добровольців Сил територіальної оборони, осіб, які входили до складу добровольчого формування територіальної громади та осіб, які брали участь у заходах, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави, внаслідок військової агресії російської федерації проти України. Варто зауважити, що волонтери не отримують статус учасника бойових дій, натомість відповідно до Закону України від 22.10.1993 № 3551-XII «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» від 22.10.1993 № 3551-XII) можуть отримати статус особи з інвалідністю внаслідок війни, або якщо вони є офіційними працівниками підприємств, установ, організацій (в тому числі волонтерських) – статус учасника війни [4].

Виходячи із наведеного вище, як термінологічні поняття та дефініції будемо вживати в наступному значенні: учасники бойових дій – «особи, які брали участь у виконанні бойових завдань по захисту Батьківщини у складі військових підрозділів, з'єднань, об'єднань всіх видів і родів військ Збройних Сил діючої армії (флоту), у партизанських загонах і підпіллі та інших формуваннях як у воєнний, так і у мирний час» [4]; соціальний захист учасників бойових

дій – система економічних, організаційних та соціальних заходів, здійснюваних органами публічної влади з метою підтримки учасників бойових дій і реалізації ними своїх соціальних прав.

Основою будь-яких правовідносин є норми й положення законодавства. Особливості і специфіка соціального захисту учасників бойових дій, обумовлені тим, що учасники бойових дій мають право на задоволення своїх соціальних потреб та гарантії соціального захисту, що регламентуються спеціальним законодавством.

За юридичною силою, нормативно-правові акти у сфері соціального захисту учасників бойових дій поділяються на закони та підзаконні нормативно-правові акти (Укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, і т.д.).

Основним законом, який визначає загальні засади регулювання соціального захисту учасників бойових дій, є Конституція України. Зокрема, гарантії соціального захисту цієї категорії осіб визначено статтею 17, де зазначається, що «держава забезпечує соціальний захист громадян України, які перебувають на службі у Збройних Силах України та в інших військових формуваннях, а також членів їх сімей» [5]. На даному положенні Конституції України ґрунтуються інші законодавчі акти щодо соціального захисту учасників бойових дій, які конкретизують і більш детально врегульовують різні аспекти соціального захисту цієї категорії громадян.

Фактично, в Конституції України мова йде про важливість підтримки та особливої уваги держави до визначеної категорії осіб, членів їхніх сімей, що повністю узгоджується з міжнародними і європейськими положеннями соціального забезпечення, закріпленими у Загальній декларації прав людини [6], Європейській соціальній хартії [7] та інших міжнародних документах.

До підгрупи законних нормативно-правових актів можемо також віднести кодифіковані акти законодавства, які регулюють відносини у різних сферах суспільного життя та містять відповідні норми, що врегульовують певні елементи соціального захисту у досліджуваній сфері, зокрема, це положення Податкового кодексу України (щодо надання податкових пільг учасникам бойових дій) [8], Житлового кодексу України (отримання житла учасниками бойових дій) [9] та Земельного кодексу України (виділення земельних ділянок учасникам бойових дій) [10].

Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» [4] є одним з ключових в означеній сфері та відображає зокрема систему державних гарантій в Україні. За наявності статусу учасника бойових дій надається право на різноманітні пільги та допомоги. Так, Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» закріплює доволі великий список пільг, соціальних послуг та допомог учасникам бойових дій (більше двадцяти). Назвемо найважливіші, на нашу думку: безкоштовне отримання ліків, лікарських препаратів, ліків імунобіологічного характеру, засобів, що мають медичне використання; виплата допомоги з тимчасової непрацездатності в розмірі 100 відсотків середньої заробітної плати незалежно від стажу роботи; переважне право на збереження роботи при скороченні чисельності чи штату працівників; позачергове надання житла та земельних ділянок для персонального забудовування, під садівництво і городництво, ремонт будинків і квартир таких громадян та забезпечення їх паливом; надання позики для будівництва, реконструкції або капремонту будинків і будівель на подвір'ях, під'єднання їх до інженерної мережі, комунікацій, позики на будівництво чи купівлю дачі і благоустрій ділянок під садівництво;

першочергове влаштування до закладів, які опікуються соціальним захистом громадян, обслуговування органами соцзахисту населення вдома; знижка на плату за комунальні послуги, проживання; знижка на оплату палива. Цим же законом було закладено й правове підґрунтя для реалізації соціального партнерства в галузі захисту соціальних прав учасників бойових дій.

Законом України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» [11] встановлено єдину систему соціального та правового захисту військовослужбовців та членів їх сімей, гарантовано сприятливі умови для реалізації їх конституційного обов'язку щодо захисту Вітчизни в економічній, соціальній та політичній сферах. Зокрема, в п. 2 ст. 15 даного Закону було передбачено нарахування одноразової грошової допомоги мобілізованим військовослужбовцям, яка повинна виплачуватись у день демобілізації. Також даним Законом передбачене право на виплату одноразової грошової допомоги в разі загибелі (смерті) військовослужбовця або втрати непрацездатності. При цьому варто зазначити, що розмір допомоги не залежить від військового звання, посадового окладу та вислуги років військовослужбовця.

Важливим блоком у системі законодавчих актів є низка законів України, що прямо чи опосередковано стосуються сфери соціального захисту учасників бойових дій, зокрема «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні» [12], «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» [13], положення яких узгоджуються з міжнародними документами в означеній сфері.

Фінансова основа соціального захисту учасників бойових дій забезпечується Бюджетним кодексом України [14] та Законом України «Про Державний бюджет України на 2022 рік» [15]. Фінансування запланованих для цієї мети коштів здійснюється за програмами, розпорядниками яких є центральні та місцеві органи виконавчої влади.

На думку деяких вітчизняних та міжнародних експертів, окремі положення зазначених вище законів на сьогодні залишаються декларативними. У першу чергу, потребують змін підходи та методи щодо дотримання і реалізації конституційних прав осіб з інвалідністю, у тому числі унаслідок війни (до яких прирівняні учасники бойових дій); потребують розв'язання нагальні проблеми даної категорії осіб, серед яких: доступність послуг, рівні можливості, у тому числі з урахуванням їх індивідуальних потреб, гостро стоять питання працевлаштування, включення у повноцінне життя суспільства [16, с. 215].

Варто відзначити, що Закон України «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні» містить визначення основних понять і категорій, що розкривають підходи до реабілітації осіб з інвалідністю в Україні, яка, у свою чергу, складається з медичної, психолого-педагогічної, психологічної, професійної, трудової, фізкультурно-спортивної, фізичної, соціальної реабілітації, кожна з яких фактично є системою заходів в окремій сфері, що ставить за мету відновлення здоров'я, соціального статусу чи індивідуальних психологічних функцій учасника бойових дій.

Підкреслимо, що законодавець передбачив отримання державної соціальної допомоги для осіб з інвалідністю, що настала внаслідок ряду зовнішніх обставин, у тому числі у зв'язку з професійною діяльністю. У контексті досліджуваної теми зазначимо, що Законом України «Про статус ветеранів військової служби, ветеранів органів внутрішніх справ, ветеранів Національної поліції і деяких інших осіб та їх соціальний захист» установлено що такими ветеранами визнаються «особи з інвалідністю I та II групи, інвалідність яких настала внаслідок

поранення, контузії, каліцтва або захворювання, пов'язаних з виконанням обов'язків військової служби, служби у військовому резерві під час безпосередньої участі в антитерористичній операції, у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії російської федерації у Донецькій та Луганській областях, перебуваючи безпосередньо в районах та у період здійснення зазначених заходів, чи при виконанні службових обов'язків по охороні громадського порядку, боротьбі із злочинністю та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій» [17].

Водночас Л. Ю. Малюга доречно зазначає, що в Україні є велика кількість установ, заснованих на різних формах власності, що надають послуги з реабілітації інвалідів, спрямовані на їх адаптацію у суспільстві. Дослідниця вказує, що, будучи різноманітними та багатопрофільними за своїм призначенням, вони надають широкий спектр реабілітаційних послуг інвалідам з урахуванням їх потреб, віку, статі та захворювання [18, с. 271]. Водночас, підтримуючи таку тезу, варто відзначити, що наразі в Україні відсутня цілісна та системна реабілітаційна інфраструктура, яка б забезпечувала надання якісних, доступних та ефективних реабілітаційних послуг, товарів та робіт реабілітаційного призначення, враховуючи, зокрема, військові дії в Україні. Як відомо, тимчасова окупація частини території України зовнішнім агресором має наслідком, серед іншого, втрату частково реабілітаційної інфраструктури. При цьому в Україні підвищується актуальність розвитку військово-медичної реабілітації та відповідної інфраструктури, враховуючи те, що швидкими темпами зростає інвалідність унаслідок військових дій в Україні. За таких обставин виникає потреба посилення інвестицій держави, місцевого самоврядування у розвиток сучасної

реабілітаційної інфраструктури, залучення інвестицій інших суб'єктів у цю важливу сферу.

Особливо актуальним для учасників бойових дій, враховуючи відомі ризики, пов'язані з їхньою участю у війні, можна назвати соціальне страхування.

Разом з тим на сьогодні норм загальновідомих законів у даній сфері («Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування», «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття», «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування») недостатньо, вважає Є. П. Гордієнко [19, с. 123].

З огляду на це важливим напрямом для подальшого удосконалення нормативно-правової бази є побудова механізму з надання допомоги та спільної відповідальності держави та місцевих органів влади щодо страхування життя своїх жителів з числа учасників бойових дій. Безперечно, що це потребує науково обґрунтованого розрахунку обсягів фінансових коштів у бюджетах відповідного рівня. Однак, вже сьогодні на території України є прецеденти, коли не приватні страхові компанії укладають договори на страхування життя військовослужбовців (дійсних та/або потенційних учасників бойових дій), а саме місцева влада впроваджує елементи т.зв. муніципального страхування для даної категорії осіб.

До підгрупи законних нормативно-правових актів у сфері соціального захисту учасників бойових дій в Україні слід віднести закони: «Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю» [20], «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» [21], «Про житлово-комунальні послуги» [22], «Основи законодавства України про охорону здоров'я» [23] та ін. Щодо гарантій пенсійного забезпечення учасників

бойових дій, основні норми і положення містяться у Законах України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» [24] та «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» [25].

До підзаконних нормативно-правових актів у сфері соціального захисту учасників бойових дій в Україні слід віднести рішення Президента України, центральних та регіональних органів виконавчої влади, а також органів місцевого самоврядування.

Серед них особливе місце посідають укази і розпорядження Президента України, постанови Уряду, накази міністерств та відомств. Мова йде зокрема про наступні укази, напрацьовані з 2014 року: «Про невідкладні заходи щодо подолання терористичної загрози і збереження територіальної цілісності України» [26], «Про невідкладні заходи щодо стабілізації соціально-економічної ситуації в Донецькій та Луганській областях» [27], «Про заохочення військовослужбовців – учасників антитерористичної операції» [28] та ін.

До категорії підзаконних нормативно-правових актів у сфері соціального захисту учасників бойових дій в Україні відносимо також перелік рішень, прийнятих Урядом для поліпшення соціального захисту учасників бойових дій, таких як: «Про затвердження Порядку надання статусу інваліда війни особам, які отримали інвалідність внаслідок поранення, контузії або каліцтва, одержаних під час безпосередньої участі в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення» [29], «Деякі питання виплати у 2022 році разової грошової допомоги, передбаченої Законами України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» і «Про жертви нацистських переслідувань»» [30] та ін.

У цілому результати аналізу нормативно-правових актів, в тому числі галузевих, свідчать, що у державі

сформовано нормативно-врегульовану систему соціального захисту учасників бойових дій. Серед досягнень останніх років у сфері державного регулювання соціального захисту учасників бойових дій, на нашу думку, найбільш значимі такі. По-перше, це можливість отримання грошової компенсації на придбання житла учасниками бойових дій та членами їхніх сімей. По-друге, вирішення питання щодо отримання статусу учасника бойових дій серед добровольців, що підкріплено бажанням органів публічної влади зняти соціальну напругу (попередити її виникнення) серед учасників добровольчих формувань, що не були включені до складу військових формувань або правоохоронних органів, унормованих законом, і не отримували соціальних пільг і державних гарантій. По-третє, прийняття Урядом Державної програми з фізичної, медичної, психологічної реабілітації і соціальної та професійної реабілітації учасників АТО та осіб, які брали участь у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії російської федерації в Донецькій та Луганській областях, забезпеченні їх здійснення, на період до 2022 року [31]. Посилюють її значення цільовий характер і включення комплексу заходів підтримки морально-психологічного стану, розв'язання невідкладних питань медичної, психологічної, фізичної, професійної, фізкультурно-спортивної реабілітації.

В ході аналізу нормативно-правового механізму державного регулювання соціального захисту учасників бойових дій, виокремлено низку проблемних питань, що перебувають поза межами нормативно-правового поля, зокрема щодо осіб, зниклих безвісти, та військовополонених – учасників бойових дій, відсутності загальноприйнятих стандартів (протоколів) соціально-психологічної реабіліта-

Доведено необхідність розширення можливостей надання додаткових соціальних гарантій учасникам бойових дій на рівні об'єднаних територіальних громад. Це можуть бути заходи, націлені на фінансову, соціальну, юридичну, психологічну підтримку громадян, які знаходяться або скеровані до зони проведення бойових дій, та їхніх родин; вирішувати проблеми з матеріально-побутового забезпечення людей, що брали участь у бойових діях, а також членів сімей загиблих під час війни, надання усіх видів допомоги учасникам бойових дій, соціальний супровід їхніх сімей.

У статті представлено результати опрацювання нормативно-правових актів з питань соціального захисту учасників бойових дій в Україні. Виділено окремі досягнення останніх років у сфері правового регулювання соціального захисту учасників бойових дій в Україні. Обґрунтовано, що належний соціальний захист формує важелі заохочення до участі у відсічі та стримуванні збройної агресії росії та подоланні її наслідків, впливає на рівень соціального захисту учасників бойових дій та створює належні умови для забезпечення гідного рівня життя, здоров'я, освіти, праці та ін. Встановлено, що незважаючи на те, що війна росії проти України триває вже понад вісім років, правове регулювання соціального захисту учасників бойових дій перебуває є недосконалим. В ході аналізу нормативно-правового механізму державного регулювання соціального захисту учасників бойових дій, виокремлено низку проблемних питань, що перебувають поза межами нормативно-правового поля, зокрема щодо осіб, зниклих безвісти, та військовополонених – учасників бойових дій, відсутності загальноприйнятих стандартів (протоколів) соціально-психоло-

гічної реабілітації учасників бойових дій. З'ясовано, що в Україні зростає актуальність розвитку військово-медичної реабілітації та відповідної інфраструктури, враховуючи те, що інвалідність внаслідок бойових дій в Україні стрімко зростає. За таких умов виникає необхідність посилення інвестицій держави, місцевого самоврядування у розвиток сучасної реабілітаційної інфраструктури, залучення інвестицій інших суб'єктів у цю важливу сферу. Висвітлено деякі досягнення останніх років у сфері правового регулювання соціального захисту учасників бойових дій в Україні. Доведено необхідність розширення можливостей надання додаткових соціальних гарантій учасникам бойових дій на рівні об'єднаних територіальних громад. З метою удосконалення нормативно-правових механізмів публічного управління у сфері соціального захисту учасників бойових дій запропоновано залучати до законотворчого процесу громадські та ветеранські організації, профспілки, інші сторони соціального партнерства.

Ключові слова: правові засади, соціальний захист, учасники бойових дій, нормативно-правові акти, соціальні гарантії.

Spytska K. Legal principles of social protection participants of combat in Ukraine

The article presents the results of elaboration of normative-legal acts on the issues of social protection of participants in hostilities in Ukraine. It is substantiated that proper social protection forms the levers to encourage participation in repelling and deterring Russia's armed aggression and overcoming its consequences, affect the level of social protection of combatants and create appropriate conditions to ensure a decent standard of living,

health, education, work, etc. However, despite the fact that Russia's war against Ukraine has lasted for more than eight years, the legal regulation of social protection of combatants is in a state of formation and improvement. At the same time, the urgency of the development of military medical rehabilitation and relevant infrastructure is increasing in Ukraine, given the fact that disability due to hostilities in Ukraine is growing rapidly. In such circumstances, there is a need to strengthen investments of the state, local government in the development of modern rehabilitation infrastructure, to attract investment from other entities in this important area. Some achievements of recent years in the field of legal regulation of social protection of combatants in Ukraine are highlighted. A number of problematic issues outside the legal framework have been identified, in particular with regard to missing persons and prisoners of war – participants in hostilities, the lack of generally accepted standards (protocols) of social and psychological rehabilitation of combatants. The need to expand the possibilities of providing additional social guarantees to participants in hostilities at the level of united territorial communities has been proved. In order to improve the legal mechanisms of public administration in the field of social protection of combatants, it is proposed to involve public and veteran organizations, trade unions and other parties in the social process. These may be measures aimed at financial, social, legal, psychological support of citizens who are or are directed to the war zone, and their families; providing all kinds of assistance to participants in hostilities, social support for their families.

Key words: legal principles, social protection, participants in hostilities, regulations, social guarantees.

Література

1. Кількість ветеранів може зрости вчетверо – міністр. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/05/8/7344824/> (дата звернення: 20.06.2022).
2. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> (дата звернення: 20.06.2022).
3. Про внесення змін до деяких законів України щодо уточнення норм, що регулюють питання визначення категорій осіб, які визнаються ветеранами війни та членами сімей загиблих Захисників і Захисниць України, та надання їм соціальних гарантій: Закон України від 15.03.2022 № 2121-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-20#Text> (дата звернення: 20.06.2022).
4. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту: Закон України від 22.10.1993 № 3551-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text> (дата звернення: 20.06.2022).
5. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 20.06.2022).
6. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення: 20.06.2022).
7. Європейська соціальна хартія (переглянута) від 03.05.1996. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062#Text (дата звернення: 20.06.2022).
8. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 20.06.2022).
9. Житловий Кодекс України від 30.06.1983 № 5464-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5464-10#Text> (дата звернення: 20.06.2022).
10. Земельний кодекс України від 25.10.2001 № 2768-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text> (дата звернення: 20.06.2022).
11. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей: Закон України від 20.12.1991 № 2011-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text> (дата звернення: 20.06.2022).

12. Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні: Закон України від 06.10.2005 № 2961-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2961-15#Text> (дата звернення: 20.06.2022).

13. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні: Закон України від 21.03.1991 № 875-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#Text> (дата звернення: 20.06.2022).

14. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (дата звернення: 20.06.2022).

15. Про Державний бюджет України на 2022 рік: Закон України від 02.12.2021 № 1928-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1928-20#Text> (дата звернення: 20.06.2022).

16. Статівка Н. В. Соціально-економічне забезпечення реалізації державної політики у сфері соціального захисту учасників бойових дій. Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія : Державне управління. 2021. Вип. 1. С. 208–218.

17. Про статус ветеранів військової служби, ветеранів органів внутрішніх справ, ветеранів Національної поліції і деяких інших осіб та їх соціальний захист: Закон України від 24.03.1998 № 203/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/203/98-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 20.06.2022).

18. Малюга Л. Ю. Соціальний захист інвалідів та постраждалих внаслідок катастрофи на ЧАЕС в Україні: навч. посіб. Київ : Алтера, 2016. 324 с.

19. Гордієнко Є. П. Нормативно-правове забезпечення соціального захисту учасників бойових дій. Ефективність державного управління. 2018. Вип. 1. С. 117–125.

20. Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю: Закон України від 18.05.2004 № 1727-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1727-15#Text> (дата звернення: 20.06.2022).

21. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії: Закон України від 05.10.2000 № 2017-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2017-14#Text> (дата звернення: 20.06.2022).

22. Про житлово-комунальні послуги: Закон України від 09.11.2017 № 2189-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2189-19#Text> (дата звернення: 20.06.2022).

23. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 № 2801-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text> (дата звернення: 20.06.2022).

24. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 09.07.2003 № 1058-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15#Text> (дата звернення: 20.06.2022).

25. Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб: Закон України від 09.04.1992 № 2262-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2262-12#Text> (дата звернення: 20.06.2022).

26. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 13 квітня 2014 року «Про невідкладні заходи щодо подолання терористичної загрози і збереження територіальної цілісності України»: Указ Президента України від 14.04.2014 № 405/2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/405/2014#Text> (дата звернення: 20.06.2022).

27. Про невідкладні заходи щодо стабілізації соціально-економічної ситуації в Донецькій та Луганській областях: Рішення РНБО від 04.11.2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0013525-14#Text> (дата звернення: 20.06.2022).

28. Про заохочення військовослужбовців – учасників антитерористичної операції: Указ Президента України від 19.05.2014 № 480/2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/480/2014#Text> (дата звернення: 20.06.2022).

29. Про затвердження Порядку надання статусу інваліда війни особам, які отримали інвалідність внаслідок поранення, контузії або каліцтва, одержаних під час безпосередньої участі в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення: Постанова Кабінету Міністрів України від 08.09.2015 № 685. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/685-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення: 20.06.2022).

30. Деякі питання виплати у 2022 році разової грошової допомоги, передбаченої Законами України «Про статус

